

(NB! Dette dokumentet inneholder kun teksten i høringsuttalelsen. Originaldokumentet foreligger på brevark fra BJERKNES WAHL-LARSEN ANS, og er signert av H.r.Adv. Karl Wahl-Larsen)

Hof kommune
Sentraladministrasjonen
Hofslunds vei 5
3090 HOF
telefaks 33 05 95 15

Oslo, 15. mars 2003
kwl 3124000Hofkomm150303.doc
e-mail: karl.wahl-larsen@bwjus.no

Deres ref: Terje Kr. Thoresen

KONSEKVENsutredning - EIKEREN SOM DRIKKEVANNskILDE

Vedlagt oversendes uttalelse på vegne av EVI.

Ekspedisjonen sendes både som telefaks og som post.

Med vennlig hilsen
BJERKNES WAHL-LARSEN ANS

Karl Wahl-Larsen

Hof kommune
Sentraladministrasjonen
Hofslunds vei 5
3090 HOF

Oslo, 15. mars 2003
kwl 31240000Horningsuttalelse150303.doc
e-mail: karl.wahl-larsen@bwjus.no

KONSEKVENsutREDNING - EIKEREN SOM DRIKKEVANNSKILDE

På vegne av Eikernvassdraget Interessentlag (EVI) gis følgende uttalelse til konsekvensutredningen:

1. Innledning

Innledningsvis viser jeg til at EVI søkte uttalefristen forlenget ved brev av 23.01.2003, og at høringsfrist for tilleggsutredningen i brev/e-post fra Hof Kommune av 29.01.2003 er forlenget til 15.03.2003.

Jeg finner grunn til å presisere at uttalelsen er gitt på grunnlag av konsekvensutredningen, herunder inkludert de delrapporter/notater som er listet på side 48 i utredningen. De hydrologiske simuleringene og vurderingene framgår primært av NIVA-rapport 4508-2002.

Det foreligger imidlertid i tillegg tre andre simuleringer utført av NIVA etter at konsekvensutredningen ble lagt ut til offentlig ettersyn, dokumenter datert hhv 16.08.2002, 08.01.2003, og 27.01.2003, jf oversendelse fra Christen Ræstad av 04.02.2003. Så langt det har vært mulig å få oversikt over de supplerende simuleringene, er disse også søkt kommentert, men jeg må her på EVIs vegne ta forbehold om at de mange ulike varianter av simuleringene gjør saken meget kompleks å følge, og at det derfor kan være forhold som ved nærmere utdyping av simuleringsforutsetningene eller nye simuleringer kan vise seg å kreve fornyet uttalelse i forbindelse med konsesjonsrunden.

EVI hadde for sin del ønsket at en del av delrapportene hadde vært mer konkrete, da det til dels er brukt upresise eller runde formuleringer, som også inngår i hovedrapporten, og som gir spillerom for å tolke uttalelsen på forskjellig måte. Som eksempel kan vises til

tilleggsutredningen side 38 nest siste avsnitt, hvor det under punkt 3 er foreslått som aktuelt tiltak for sikring av drikkevannskvaliteten å ”*unndra særlig utsatte arealer for spredning av husdyrgjødsel*”. Formuleringen ”*særlig utsatte arealer*” gir liten veiledning når man skal vurdere konsekvenser av et slikt tiltak, fordi både størrelsen, arten og beliggenheten av de arealer som anses særlig utsatte, ikke er nærmere definert.

Slike upresise formuleringer, som man finner flere steder i utredningene, er en svakhet ved disse og kan medføre at høringsinstansene legger til grunn forskjellige forutsetninger for sin uttalelse. (Det kan også nevnes at kost/nytte-beskrivelsen enkelte steder kan bli litt skjev, f.eks at økt næringstilgang for ørreten nærmest settes til å ”oppveie” manglende gytetiligheter.) Dette er et forhold man bør være oppmerksom på ved vurdering av uttalelsene.

Vurderingene er flere steder basert på konsekvenser av vannuttak i et ”normalår”, ”tørrår”, og uttak i en kritesituasjon.

EVI er usikker på om 1992 er representativt som ”tørrår”, men legger uansett til grunn at rammene for en justert konsesjon må baseres på et **normaluttak**, med muligheter for dispensasjoner i gitte kritesituasjoner. EVI er forøvrig enige i KU-ens *situasjonsbeskrivelse* av normaluttak, planlagt reserveuttak og kritesituasjon.

Vi presiserer imidlertid at *vilkårene for å benytte ”planlagt reserveuttak”* må legges til grunn en betydelig terskel for å kunne ta ut slike uttaksmengder over så lange perioder som 6 måneder, og det så langt overhodet mulig skal *planlegges* for korte perioder.

EVI forutsetter således at det ikke gis generelle tillatelser til uttak for å møte kritesituasjoner, men at slike kriser håndteres gjennom dispensasjoner.

2. Forhold som ikke ses utredet eller er utilstrekkelig utredet i konsekvensutredningen

2.1 Manøvreringsreglement

I utredningsprogrammet punkt 1.7 er det fastslått at det skal redegjøres for reguleringsverk i normalsituasjon og tørrvær, og herunder redegjøres for det manøvreringsreglement, tappekoordineringer og tappestrategi som vil bli lagt til grunn. Krav om dette er også fremsatt i brev fra EVI av 10.07.2002, samt i møte i Eikernutvalget 19.06.2002. Kravene i EVIs brev står ved lag.

Manøvreringsreglement er en grunnleggende forutsetning for vurdering av de konsekvenser et vannuttak vil få.

Manøvreringsreglement er ikke fremlagt, i stedet har vannverkene opplyst å ville danne et nytt, felles selskap ”Eikeren Vannforsyning Interkommunale Selskap” (EVIKS) som ifølge KU side 8 vil ”*utarbeide en tappestrategi basert på driftserfaringene med samkjøringen av*

kraftverket og vannverkene". På side 37 i utredningen uttales videre at et slikt forslag til tappestrategi skal være basert på driftserfaringer "*når vannverksuttakene har vært i drift*".

Dette er helt utilfredsstillende. Vannverkene legger her opp til at man skal kunne fastsette et manøvreringsreglement etter "prøve- og feilemetoden", idet man først vil fastsette slikt reglement etter at man har fått driftserfaringer med vannuttakene. Vannverkene ber således om en blankofullmakt til selv å vurdere konsekvensene av sitt uttak.

Poenget med en konsekvensutredning er selvfølgelig at man på forhånd skal kunne vurdere konsekvensene av de tiltak som iverksettes. Man kan ikke unnlate å ta standpunkt til et så viktig spørsmål som et manøvreringsreglement. Vannverkene må derfor pålegges å fremlegge manøvreringsreglement og slik at høringsinstansene får anledning til tilleggsuttalelse når slikt reglement er fremlagt.

2.2 Forsyningsområder

Forsyningsområdene for VIV og Glitrevannverket behandles på side 12 – 13 i utredningen. Fremstillingen beskriver dagens forsyningsområde og påregnelig endring, men inneholder ikke forpliktende utsagn fra vannverkene om at man ikke vil kunne levere vann utenfor de beskrevne forsyningsområder. EVI forutsetter at den beskrivelse som er gitt av forsyningsområdene er uttømmende og at det følgelig ikke skal kunne leveres vann utenfor disse områder. Vannverkene bes presisere dette, jf utredningsprogrammets pkt 1.1.c., litra 3 "Forsyningsområder".

2.3 Virkningen for private drikkevannsuttak

Man kan heller ikke se at virkningen for private drikkevannsuttak i Fiskumvannet og ved Sundet er vurdert. Dette var det bedt om i mitt brev av 30.03.2001 (som også er del i utredningsprogrammet, pkt 2.8, "tillegg til program for tilleggsutredning") hvor det blant annet var bedt om overvåking av vannkvaliteten i Fiskumvannet nettopp av hensyn til de private drikkevannsuttak. Vannverkene har imidlertid kun uttalt at man anser det "*ikke aktuelt å inkludere overvåking av private drikkevannsuttak i Fiskumvannet ...*". Begrunnelsen som er gitt er resultatet av en prøve på vannkvaliteten i Fiskumvannet. EVI gjør gjeldende at disse prøver er tatt i den dypeste renne, og derfor ikke er representative. EVI mener at vannkvaliteten i Fiskumvannet generelt er dårligere enn i Eikern. Når vannprøvene er tatt i dypeste renne vil prøvene bare vise rent Eikervann på vei mot Vestfossen. Private ledninger ligger for øvrig ofte grunt og utenfor dypeste renne.

Ved økt vannuttak blir det mindre gjennomstrømming av Eikern-vann i Fiskumvannet, og økt tilbakestrømming. I utredningen fra NIVA v/Dag Berge (1986) påpekes særskilt at Fiskumvannet vil være utsatt for økt forurensing som følge av redusert gjennomstrømming. På denne bakgrunn er det en mangel ved utredningen at konsekvensene for de private vannuttak ikke er nærmere utredet.

2.4 Klimaendringer

Under punkt 2.6 Natur i utredningen uttales at vannverksuttakene ikke har et omfang som gjør det mulig å gi klare svar på spørsmål reist av EVI om klimaendringer og mulig islegging. Det er uttalt at regionale eller globale endringer antas å ha større betydning. Det er ikke uttalt noe om konsekvensen av slike endringer og hvilken effekt vannforsyningsuttak vil få i tillegg til slike regionale og/globale endringer. EVI tar rapporten til etterretning, men konstaterer at det her foreligger en usikkerhet, idet man ikke vet om vannuttakene vil forsterke eventuelle konsekvenser av naturlige klimaendringer – slik at den totale virkning blir uakseptabel. Usikkerheten rundt dette må hensyntas ved vurdering av utredningen.

2.5 Eikerens tålegrense

Under punkt 2.5 uttaler vannverkene at de mener at en slik tålegrense ikke kan angis, og at den må avgjøres i konsesjonen.

Etter EVIs syn er det å snu problemstillingen på hodet. Eikerens tålegrense er ikke et juridisk spørsmål som fastsettes ved konsesjonsbehandling, men et faktisk spørsmål som må utredes i en konsekvensutredning som grunnlag for vurderinger under konsesjonsbehandlingen. Som følge av manglende utredning på dette punkt vil EVI stille seg kritisk til ethvert uttak som går ut over någjeldende bestemmelser og praksis med hensyn til volum eller tid.

2.6 Nærområde til drikkevannsinntakene

Det er flere steder i KU-en omtalt ”nærområdet til inntakene”, der det angis at ”særskiltesikringstiltak” kan være aktuelle. EVI kan ikke se at ”nærområdet” er nærmere definert, i størrelse, avgrensning, ved geografisk beliggenhet eller ved andre angitte kriterier. Dette gir liten veiledning når konsekvenser av tiltak i dette området skal vurderes. Om det er umulig å angi disse eksakt og annen instans er ansvarlig myndighet for kravet, er det tiltakshavernes oppgave å synliggjøre hvilke geografiske områder det er snakk om, og hvilke restriksjoner som evt forventes.

Øvre Eiker kommunale vannverk (ØEKV) konkluderte i 1995 at det ikke var behov for spesielle klausuleringer i nærområdet til vanninntaket i Sandsbukta. I konsekvensutredningen er det antydning at det vil bli behov for klausuleringer i nærområdene til nytt vanninntak. Dette er motstridende, og skulle vært avklart i utredningen.

Vi bemerker forøvrig at Øvre Eiker kommunale vannverk heller ikke har konsesjon for tappingen av drikkevann fra Sandsbukta i Eikern.

I det hele tatt er det ikke redegjort tilfredstillende for klausulering i vanninntakenes nærområder.

2.7 Annen næringsvirksomhet

Det er ikke omtalt i hvilken grad annen næringsvirksomhet enn den tradisjonelle vil kunne bli underlagt rådighetsbegrensning ved at Eikern blir drikkevannskilde, eksempelvis campingdrift.

3. Andre kommentarer til konsekvensutredningen

Ad punkt 1.3 Vannuttak og manøvrering

Innledningsvis påpekes at fremlegging av de mange ulike simuleringsrapportene som foreligger (NIVA-rapport 4508-2002 samt senere unummererte NIVA-rapporter datert hhv 16.08.2002, 08.01.2003, og 04.02.2003) gjør at vi får mange ulike situasjoner med kommentarer og tilleggsbeskrivelser som gjør at det framstår uryddig. Dette må hensyntas her, og senere kvalitetssikres og klargjøres betydelig i en konsesjonsrunde.

Det må videre påpekes at alle de fremlagte simuleringene har hatt som *inngangsparameter* en oppgitt størrelse på drikkevannsuttak for vannverkene (m³/s), mens det riktige ville ha vært – slik EVI tidligere har påpekt – å la drikkevannsuttakets størrelse være *resultatet* av simuleringen når alle relevante inngangsparametre (vannstander og vannføringer ved angitte datoer) var samtidig oppfylt.

Under dette punkt i utredningen legges til grunn et normaluttak på 900 l/s basert på et maksimumsnivå før tapping (lukeåpning) på kote 18,85 (for flomdemping). Dette gir et 15 cm flomdempingsmagasin i forhold til øvre reguleringshøyde på kote 19,00.

NIVA-rapport 4508-2002, med revisjon av 16.08.2002 (unummerert) som utredningen bygger på, inneholder imidlertid en vesentlig faktisk feil inngangsverdi, da simuleringen er kjørt med et maksimumsnivå på kote 19,00 i stedet for 18,85. Dette er i strid med den enighet man hadde om en på kote 18,85 i møte 19.06.2002 i Eidsfoss, jf. også notat fra ing. Ræstad av 18.08.2002. Det har heller aldri vært kjørt nevneverdig høyere enn dette historisk med hensyn til flomsikring.

Feilen har klarligvis betydning for mulighetene til vannuttak og antall dager med minstevannføring i Vestfosselva.

Dette ble forsøkt rettet opp i ettersendt rapport fra NIVA datert 08.01 2002, men i denne simuleringen ble framstillingen av minstevannføringen i Vestfosselva feil. ”Figur 2, Alt. 14” i rapporten viser for perioden 30.05 – 15.09 en ”minstevannføring” som ligger et sted mellom 1,3 m³/s og rundt 6 m³/s – antydningssvis i området 3 m³/s. Det ble bemerket av vannverkens konsulent Christen Ræstad at dette var feil. Vi er også usikre på om rapporten er ment ”offisielt ettersendt” i høringen.

I ettersendt rapport datert 27.01.2003 (jf. oversendelse av 04.02.2003) er det 50 cm forskjell på angitte inngangshøyder mellom denne rapporten og rapport av 08.01.2003. Dette er overhodet ikke omtalt, og må så vidt EVI kan skjønne bero på en feil. Den økte inngangshøyden på en halv meter ”ekstra” i siste simulering medfører at man tilsynelatende har over 15 mill m³ mer å ”bruke av” uten at dette er begrunnet.

Videre oppfyller så vidt jeg kan se *ingen* av de fremlagte simuleringene kravene som storørretstammen stiller i gytteperioden (kote 18,40 eller høyere i perioden 15.10 – 15.11). Vi

viser her også til Christen Ræstads oppsummering av 04.02.2003, side 2, som underbygger dette.

Det er likeledes for alle framlagte tappinger problemer med å holde båttrafikkens krav om kote 18,30 for å kunne gå til Vestfossen i sesongen for fritidsbåter og turistbåttrafikk. Et historisk gjennomsnitt for perioden 1990 -2001 viser at det i dag kun er i første halvdel av september dette har vært et problem.

Når det gjelder fuglereservatet i Fiskumvannet – der det pga fredningen skal være konstant vannstand i hekkeperioden 05.05 – 10.07 – er det i simuleringene lagt inn forutsetning om en *synk* på hele 50 cm i normalsituasjon. Dette er direkte i strid med konsesjonens krav. Historiske tall fra kraftstasjonen i Vestfossen (logg for perioden 1990-2001) viser en gjennomsnittlig synk på snaut 20 cm i hekkeperioden. Dette er også i strid med konsesjonens krav, men angir i hvert fall at de historiske erfaringer ligger svært langt unna de forutsetninger som nå brukes som grunnlag for simuleringene. Dette er dramatisk og uakseptabelt.

I tillegg til konsekvensene for fuglereservatet, angir konsekvensutredningen – basert på den *første* simuleringen – at sjøsvaks vil etablere seg på 10-20 cm større dyp enn i dag. De siste simuleringene sannsynliggjør at dette ytterligere forverres, dvs ytterligere økning av gjengroingen i Fiskumvannet.

Minstevannføringsperiodene i Vestfosselva må bli betydelige med tappestrategien som simuleringene baserer seg på. De siste simuleringene har riktignok forsøkt å mildne konsekvensene i Vestfosselva – hvilket er prisverdig – men det fører dessverre samtidig til at problemene forplanter seg oppover i vassdraget til Fiskumvannet/Eikern med en stor synk. Det simuleringene egentlig viser med all mulig tydelighet, er at det forutsatte vannuttakets størrelse på 900 l/s er alt for stort og langt over vassdragets tålegrense.

Simuleringene synes å vise at maksimalt 4-500 l/s kan tas ut uten for dramatiske endringer i forhold til gjeldende bestemmelser.

I tilleggsutredningen side 21 uttales at det ikke legges opp til at vannverkens uttak skal påvirke kraftverksdriften oppstrøms Eikeren. Etter at det er oppstått spørsmål om man klarer å holde Eikeren/Fiskumvannet jevnt gjennom hekkesesongen, fordi leveringsforpliktelsene er større enn lokaltilsiget, har NIVA – etter hva EVI kjenner til – bemerket at det i en viss grad ”kan være mulig” å kompensere for dette ved økt kjøring gjennom de ovenforliggende kraftverkene, først og fremst Hakavik.

EVI ønsker å presisere at dette ikke er noe realistisk alternativ. Hurtigere gjennomstrømning i Bergsvannet gir iht NIVA manglende renseeffekt, og er derfor uaktuelt som reguleringsmagasin. Hakavik produserer strøm spesielt tilpasset NSB/Jernbaneverket og med et annet periodetall enn strøm levert til alminnelig forsyning. Etter EVIs oppfatning er det derfor riktig som uttalt i tilleggsutredningen, nederst på side 21, at vannverkens uttak ikke kan kompenseres ved økt kjøring av kraftverkene oppstrøms Eikeren.

Det bemerkes også en usikkerhet knyttet til tilsiget til Eikern fra Hakavika, da kraftstasjonen er pålagt utbedring av rørgate innen 2005. Dersom det teknisk-økonomisk skulle bli uaktuelt å fornye rørgata og kraftstasjonen blir nedlagt, reiser dette spørsmålet om tilsiget fra Hajern kreves snudd tilbake til sitt naturlige avløp til Numedalslågen.

Når det for øvrig gjelder vannbalansen, at uttakene vil kunne bli større enn lokaltilsiget, viser jeg også til vannressurslovens § 10. Av denne følger at når tilrenningen til vassdraget er mindre enn minstevannføringskravet og det ikke kan tappes fra magasin, så må også drikkevannsuttak vike prioritet, da bestemmelsen fastslår at ”den alminnelige lavvannsføring skal være tilbake”. EVI vil påberope bestemmelsen i relasjon til konsesjonssøknad. Konsekvensene av bestemmelsen må hensyntas ved vurderingen av utredningen.

Det konstateres forøvrig at VIVs planlagte inntakspunkt synes å bli liggende på privat grunn i Eikern, slik at tillatelse må erverves fra grunneierne. Vi forutsetter at VIV blir pålagt å legge inntaket på det sted i Eikern der ulempene for nærområdene blir minst mulig.

Ad punkt 2.1 Forsyningsområder og bruksformål

Som nevnt foran, er det noe uklart i hvilken grad vannverkene har forpliktet seg til ikke å utvide forsyningsområdene – f.eks. ved salg av vann til andre områder enn de som er beskrevet som eksisterende forsyningsområde. EVI legger til grunn at den beskrivelse som er gitt i konsekvensutredningen er forpliktende for vannverkene, slik at slikt salg er utelukket.

EVI vil presisere at man ikke finner det akseptabelt med levering av vann til jordvanning fra ledningsnett. Hva vannverkene har søkt om, er drikkevann. Tillates levering av vann til jordvanning fra ledningen, tar man vann ut av vassdraget utover det som er strengt nødvendig. Jeg viser her også til at flere av bestemmelsene i den nye vannressursloven klart skiller mellom drikkevannsforsyning og vann til andre formål, se eksempel §§ 13 og 15. Mens drikkevannsforsyning er en tungtveiende samfunnsinteresse som kan forsvare inngrep i grunneierrettigheter, er vann til jordvanning prioritert langt lavere og vil bare i unntakstilfeller kunne forsvares f.eks. i konkurranse med grunneierinteresser i det vassdrag som berøres.

EVI vil derfor kreve fastsatt bestemmelser som hindrer at vannverkene gjennom ledningsnett leverer vann til jordvanning og på den måten skaper ”et behov” for økt ”drikkevannsforsyning” fra Eikeren, med de uheldige konsekvenser det vil ha miljømessig og for næringsutøvelsen langs Eikervassdraget.

Ad punkt 2.2 Vannutak, kraftproduksjon og prioritering

Under henvisning til det som er anført foran om vannuttak og manøvrering, er EVI uenig i den konklusjon som trekkes på side 16 i utredningen. Som nevnt, synes simuleringene å vise at det ikke vil være mulig å ta ut mer enn ca. 4-500 l/s innenfor gjeldende bestemmelser. Jeg viser til det som er anført under punkt 3.1 foran.

Ad punkt 2.3 Jord- og skogbruk

EVI mener at den konklusjon som er trukket på side 22, er for kategorisk. Rapporten fra Jordforsk viser at det med stor sannsynlighet vil bli nødvendig å innføre restriksjoner på jordbruket.

Jordforsks rapport nr. 23/02 av 21.03.2002 er en viss oppdatering av tidligere rapport 67/01, men så langt EVI kan se er de fleste punkter identiske eller bare moderat endret. EVI har kommentert den tidligere rapport ved brev til Jordforsk v/Lillian Øygarden 31.01.2002. Fordi tilleggsutredningen er så vidt lite endret, står de uttalelser EVI har gitt i brevet av 31.01.2002 fortsatt ved lag – også i forhold til rapport 23/02. Kopi av brevet vedlegges, og bes betraktet som en del av EVIs høringsuttalelse til konsekvensutredningen. I tillegg har man noen kommentarer til sammendraget i rapport 23/02.

Husdyrhold i nedslagsfeltet

I Jordforsk-rapporten side 6 under overskriften ”*Dokumentasjon av driftsendringer*” antar Jordforsk at det ikke er nødvendig å gjennomføre spesielle tiltak nå, men at man skal dokumentere endringer i driftsforholdene slik at man kan tilpasse ”*tiltak etter hvor disse endringene har skjedd*”. Det er særlig pekt på muligheten for betydelig økning av husdyrtall eller antall dyr på beite.

EVI vil fremholde at utviklingen i norsk landbruk nå går entydig i retning av at kornproduksjon blir mindre lønnsomt og nærmer seg en kritisk grense. Man må derfor forvente at husdyrproduksjon igjen vil overta større deler av landbruket på Østlandet. Hva man ser for seg, er ikke ”gammeldagse enkeltbruk”, men konsentrerte enheter med store fellesfjøs for melk- og kjøttproduksjon og konsentrert kjøttproduksjon (kjøttfe) eller kraftfôrbasert produksjon (gris, fjørfe mv) med dertil egnede bygg for slik produksjon.

Slik omlegging står i dag åpen for enhver gårdbruker så lenge tiltakene skjer i henhold til gjeldende regelverk. Jordforsks konklusjon innebærer at man må regne med restriksjoner for slik driftsomlegging. Dette er en klar rådighetsbegrensning som må hensyntas som konsekvens av tiltaket .

Tilsvarende restriksjoner omtales også av Jordforsk på side 10 og 11 i rapport 23/02. På disse sider er blant annet ”omfattende økning i dyretall” et av de forhold som kan nødvendiggjøre revurdering av konklusjonen i rapporten, og av de tiltak som i så fall ifølge rapporten bør vurderes er blant annet:

”Klassifisering av alt dyrket areal i nedbørsfeltet i forhold til forurensningsrisiko ved spredning av husdyrgjødsel” og ”forbud mot spredning av husdyrgjødsel på de mest utsatte arealene”.

”Lokal forskrift med økt krav til spredeareal for husdyrgjødsel”.

Det synes ganske klart at de skisserte tiltak representerer inngrep i forhold til en næringsutøvelse basert på husdyrhold når denne ligger innenfor generelt regelverk. Det er også nevnt ordninger med ”*frivillige avtaler med spredeareal utenfor nedbørsfeltet*”. Det er imidlertid ikke redegjort nærmere for hvordan dette skal organiseres med utstyr og transport, og hvordan man tenker seg ordningen gjennomført praktisk og økonomisk. Dette er spørsmål som må avklares for å kunne vurdere samlede konsekvenser for jordbruket og de enkelte eiendommer.

Nederst på side 8 omhandles det forhold at ugunstige værforhold gjør at husdyrgjødsel ikke kan spres innen tillatt frist på høsten. Det anbefales her at dispensasjon for senere spredetidspunkt ikke gis for arealer som direkte drenerer til innsjøen.

Også dette forslaget vil representere et inngrep i næringsutøvelsen. Det gjøres gjeldende at dispensasjon fra forskrift for spredning av husdyrgjødsel ikke må praktiseres strengere i Eikerens nærområder enn for øvrig. Datoen for siste frist for høstspredning av husdyrgjødsel vurderes av EVI til å være svakt miljømessig begrunnet. Rask tilfrysing etter spredning gir mindre risiko for utvasking, og lav temperatur etter spredning gir mindre nitrifikasjon og dermed mindre utvasking ved nedbør. Eventuell dispensasjon må i stedet vurderes ut fra rulleringsperioden for Eikeren. I den forbindelse understrekes betydningen av varsling av tidspunkt for rullering av vannmassene i Eikern vår og høst ved vanntemperatur +4°C.

Beiting

I Jordforsk-rapporten side 8 og nederst på side 11 er det tilrådet at ”*beiting direkte i vannkanten*” bør unngås, og gjerding mot vannet er nevnt som tiltak.

Til dette bemerkes at dagens drift ikke gir påvirkning av betydning. Gjerding mot strandsonen (10 m avstand) vil medføre gjengroing og redusert sikt eller visuell opplevelse av vannet. En avgrensning 10 m fra vannkanten vil representere en vesentlig rådighetsbegrensning, da så vel utenforliggende som ovenforliggende arealer blir tilnærmet uegnet som jordbruksareal. Det vil bli tungvint og kostbart med gjerding langs vannet, og problemer med dyrenes tilgang på vann. Resultatet av alt dette blir at en god del av arealene i praksis blir ”verdiløse” og ubrukbare, som følge av en unødvendig og betydelig rådighetsbegrensning.

Ellers bemerkes at forslaget (avbøtende tiltak) til etablering av vanningspunkt i beiteområdet kan gi avrenning fra husdyrgjødsel og opptråkket jord rundt et slikt punkt. Dette vil renne rett i Eikeren som punktutslipp. En slik ordning vil etter EVIs vurdering ikke gi redusert risiko for avrenning til Eikeren i forhold til i dag.

Strandsonen rundt Eikeren gjør uansett at dyrene oppholder seg lite i vannkanten, da det mange steder er relativt ufremkommelig og vondt for dyrene å bevege seg på steinet bunn.

Gjerde mot vannet begrunnes blant annet med den ”*symboleffekt overfor vannkildens brukere*” unnlatt beiting vil representere. Det bestrides at en slik symboleffekt skal tillegges vekt når det ikke foreligger tungtveiende faglig begrunnelse for å begrense beitingen i strandsonen.

Jordbearbeiding

I Jordforsk-rapporten nederst side 7 og nederste del av side 9 omtales vårpløying som positivt for å redusere pesticidbruk. Det er anbefalt at vårpløying velges som jordbearbeidingsmetode fremfor tradisjonell redusert jordbearbeiding som direktesåing eller harving.

EVI er enig i at vårpløying er positivt i forhold til direktesåing eller harving, men mener høstpløying er klart bedre enn vårpløying med hensyn til å redusere pesticidbruk. Spesielle

rotugras (f.eks. kveke, balderbrå, tistel) er mye vanskeligere å uskadeliggjøre med vårpløying enn høstpløying.

Det gjøres videre gjeldende at formuleringene vedrørende vårpløying og jordklasse 3 og 4 til dels er alt for kategoriske. Lokale forhold og helling kan ofte bety mer enn generelle jordklasser.

Sprøyting

Når det gjelder risikoen for avdrift ved åkersprøyting, synes det å fremgå av Jordforsks tidligere rapport at man ikke hadde erfaring med luftassistert sprøyting. EVI har fått gjennomført et feltforsøk under lokale forhold utført av Buskerud Forsøksring. Hovedkonklusjonen etter ett års forsøk er at det jevnt over synes klart at man får mindre avdrift med luftassistert sprøyting. Resultatene fra disse forsøkene samt andre forskningsresultater innen fagområdet luftassistert sprøyting som synes å bekrefte resultatene fra Buskerud Forsøksring kan fås fra EVI.

På side 34 i Jordforsks rapport hevdes det at ”dosen kan reduseres bare ved å gå over til luftassistert sprøyte” og videre at Jordforsk mener at ”dosen som er angitt på etiketten er basert på utprøving med optimalt utstyr”.

Det er uklart for EVI hva som menes med ”utprøving med optimalt utstyr”, da man ikke kjenner til tidligere erfaring med slikt utstyr i Norge før forannevnte sprøyteforsøk. På denne bakgrunn reises spørsmål om den faglige holdbarhet i utsagnet.

Når det gjelder Jordforsks bemerkninger om væskemengde angitt på etiketten, er det normalt oppgitt en minimums- og maksimumsmengde for hvert middel. Minimumsmengden antas å gjelde for ”optimalt utstyr og optimale forhold”, mens maksimumsmengden er fabrikkens anbefaling med mindre optimalt utstyr og vanskeligere forhold. Jordforsks forslag til å redusere avdrift er basert på at man bygger om sprøyteutstyr ved ”tilpasninger” og ”slepeduk”. Dette vil blant annet introdusere ikke-standard dyseavstander. Dyseavstander som avviker fra produsentens spesifisering vil lage problemer i forhold til produsentens garanti- og produktansvar. Økonomiske konsekvenser av dette er ikke utredet.

Presisjonslandbruk

Det presisjonslandbruk Jordforsk omtaler blant annet på side 10 er fortsatt noe frem i tid. Utstyr som kan være aktuelt i dag er blant annet :

- Utstyr for kunstgjødselspredning (GPS-styrte kombisåmaskiner osv.).
- Sprøyteutstyr (for plantevernmidler) som benytter kamera med videodeteksjon og etterfølgende bildebehandling, og som deretter styrer sprøytemengden dynamisk
- Bedre gjødselutstyr for husdyrgjødsel (nedmoldingsutstyr, komposterings- og varmebehandlingsutstyr for gjødsel).

Dette utstyret er – slik også Jordforsk skriver – fortsatt så kostbart at det går ut over hva den enkelte bruker normalt vil kunne anskaffe. Det må betydelige midler til for å kunne anskaffe, drifte og vedlikehold slikt utstyr.

Kloakkslam

Vi kan ikke se at det er omtalt om spredning av kloakkslam (fra VEAS o.l.) - slik det samfunnsmessig oppfordres til – vil kunne tillates. Vi oppfatter at dette kan skje i Eikerns nedbørsfelt tilsvarende andre områder.

Konklusjon

Jordforsks rapport viser at det er overveiende sannsynlig at man i løpet av relativt kort tid vil få restriksjoner på jordbruket som kan få betydelige konsekvenser for gårdbrukerne, både økonomisk og i form av rådighetsbegrensninger som begrenser deres muligheter til valg av hensiktsmessig driftsmåte.

3.4 Natur og friluftsliv

Disse punkter behandles i utredningen under punktene 2.5 og 2.6. For denne uttalelse behandler jeg punktene samlet, da de dels griper inn i hverandre

Gjengroing i Vestfosselva og Loeselva

Spørsmålet behandles på side 34 i tilleggsutredningen. Her uttales at forholdene for tilgroing antas fortsatt å være gunstige og at endringen i vannføringen forventes å få liten betydning for vegetasjonssituasjonen.

EVI er uenig i konklusjonen. Det er greit nok at forholdene i utgangspunktet er gunstige, men erfaring har vist at det allerede i dagens situasjon, rent faktisk blir økt gjengroing i elva når det kjøres minstevannføring. All praktisk erfaring og lokalkunnskap tilsier derfor at med lenger minstevannføringsperioder enn i dag, vil det bli betydelig øket gjengroing, større problemer for fisk (spesielt ørret og laks), svært reduserte muligheter for friluftsfersdel og økte luktp problemer i nedre del av vassdraget. Lenger minstevannføringsperiode gir også risiko for økt kantvegetasjon. EVI fastholder tidligere anførsler om at minstevannføringsperioden ikke kan økes. Vi anser at alt under 5 m³/s i Vestfosselva er svært uønsket mht gjengroing.

Gjengroing i Fiskumvannet

NIVAs delrapport nr. 4432-2001 side 5 konkluderer med at arten sjøsivaks vil kunne etablere seg på et nivå ca. 10 – 20 cm dypere enn i dag. De nyeste simuleringene konkluderer med en vesentlig større synk. Rapporten bekrefter EVIs frykt for økt gjengroing av Fiskumvannet. Da Fiskumvannet generelt er svært grunt, vil dette omfatte betydelig flateareal.

Ørret

Ifølge opplysning fra Eikeren Fiskevernforening er minimum kote 18,40 nødvendig nivå for ørretens gyting i tiden 15.10. – 15.11., og derved kritisk for hele den unike storørretstammen i Eikeren.

De siste simuleringer (27.01.2003, jf oversendelse av 04.02.2003) viser i henhold til Christen Ræstads notat at denne forutsetning *ikke* oppfylles. *I ett av tre år* brytes forutsetningen i ”gunstigste” alternativ.

EVI er kjent med at Eikeren Fiskevernforening vil gi egen uttalelse om dette, og viser til denne uttalelse.

Kulturlandskap

EVI vil også fremholde at Eikervassdraget representerer en perle i bygda. Mindre vann i vassdraget er derfor uønsket og må begrenses også av estetiske årsaker. Jeg nevner spesielt at Vestfosselva, som renner gjennom Aker-Smørgrav, er oppført i *Nasjonal registrering over verdifulle kulturlandskap*, publisert av fylkesmannen i Buskerud i 1999. Som påvist foran, er Vestfosselva sårbar for redusert vannføring.

Redusert vannføring i Vestfosselva vil gjøre den mindre egnet til friluftsliv, så som padling, fisking mv. I praksis er elva nærmest uegnet til slike formål i minstevannføringsperioder.

Båttrafikken

Båttrafikken med fritidsbåter og turistbåt er avhengig av en vannstand på minst kote 18.30. Dette nås *ikke* i følge simuleringene. Opprinnelig simulering gir som resultat at man når kote 18,30 ca. 1.juli i tørrår og ca. 1. august i normalår. Båttrafikken får problemer ved en vannstand under 18,30. Det nevnes at det nylig er bygd brygger spesifikt for anløp i Vestfossen og ved Fossesholm. Simuleringen innebærer at turistbåt ikke vil kunne drives etter de nevnte datoer. Spørsmålet er ikke omtalt i tilleggsutredningen, men må klarligvis tas med i interesseavveiningen.

4. Konklusjoner

1. Utredningen viser – til tross for den usikkerhet som er skapt rundt simuleringsberegningene – at det ikke lar seg gjøre å møte vannverkens behov for vann uten vesentlige endringer i de tillatelser som foreligger i dag.
2. Eikerns tålegrense tilsier så langt utførte simuleringer viser at det totalt kan tas ut maksimalt 4-500 l/s kontinuerlig til drikkevann.

3. Ut fra dette er det helt klart at det ikke kan tas ut mer drikkevann fra vassdraget enn at det gir grunnlag for *ett* nytt vannverk. Vestfold Interkommunale Vannverk (VIV) har et konkret vannbehov i dag. Glitrevannverket (GV) har i dag samkjøring med Asker og Bærum Vannverk (ABV), som har uttak fra Holsfjorden. Dersom GV får økt vannbehov, er det helt naturlig at også GV tar dette fra Holsfjorden. Både kostnader, mulige vannmengder og beliggenhet underbygger dette. Det er urealistisk for GV å investere størrelseorden én milliard kroner for et vannuttak på bare 300 l/s fra Eikern. Dette tilsier at GV må ha en forventning om framtidig å få ta ut et vesentlig større vannuttak. Ut fra dette, må det nye vannuttaket bli til VIV.
4. Utredningen viser at det vil bli reelle rådighetsbegrensninger for næringsutøvelse. Dette forholdet må avklares ved avtaler eller skjønn.
5. Legging av hovedvannledning vil skje på privat grunn i Eikern. Dette forholdet må avklares ved avtaler eller skjønn.
6. Utredningen angir at det ikke blir begrensninger i utøvelse av friluftsliv. Dette er en bindende forutsetning. Dersom vannkvaliteten senere blir dårligere, må vannverket innføre nødvendig rensing.
7. Det må klargjøres hvilket omfang klausuleringen i nærområdene for vanninntaken vil få.
8. **Det må en ny konsesjon til for økt drikkevannsuttak.** Formålet må i konsesjonen angis å gjelde drikkevannsuttak. Totalt drikkevannsuttak må ikke overstige 4-500 l/s i normalsituasjon, og inntil 1200 l/s i reell krisesituasjon for en kortere periode. Nåværende laveste regulerte vannstand (LRV) må økes fra kote 17,12 til minimum kote 17,60. Det må utarbeides et så detaljert manøvreringsreglement at vannverket kan planlegge og gjennomføre riktig tapping, slik at miljøhensyn blir ivaretatt, og slik at annen part kan etterprøve at konsesjonskravene blir etterlevd..
9. For utredningstemaene omtalt under hovedpunkt 2 i denne høringuttalelsen kan EVlikke se at utredningsplikten er oppfylt. Dette må utredes før ny konsesjonsrunde kan innledes.

Med vennlig hilsen
BJERKNES WAHL-LARSEN ANS

Karl Wahl-Larsen

Vedlegg :

1. EVIs brev til Jordforsk av 31.01.2002

Kopi er sendt:

1. Øvre Eiker kommune (ØEK)
2. Buskerud fylkeskommune
3. Fylkesmannen i Buskerud
4. Glitrevannverket (GV)
5. Vestfold interkommunale vannverk (VIV)
6. NVE Region Sør, Tønsberg
7. Advokat Gunnar Rohr Torp
8. Advokat Ingolf Vislie
9. Siv.Ing. Christen Ræstad

EIKERNVASSDRAGET INTERESSENTLAG BA

For berørte andelshaveres interesser i Eikernvassdraget

Formann: Tor Flesaker
Adresse: Flesakerveien, 3320 Vestfossen
Telefon hjemme: 32 75 77 65
Mobiltelefon: 97 77 83 23

Vestfossen, 31. januar 2002

Jordforsk
Fredrik A Dahls vei 20
1432 Ås
Attn.: Lillian Øygarden

Eikern som drikkevannskilde – Tilleggs konsekvensutredning (TKU) – Kommentarer til utkast til Jordforsk-rapport 67/01 om jordbruk

Vi viser til møte på Skytterbanen på Darbu 14.01.2002, vedrørende, i møtet, mottatte utkast til ”*Jordforsk rapport nr 67/01 Eikern som ny drikkevannskilde – tilleggsutredning for jordbruk*”, datert 23. oktober 2001.

Nedenfor oversendes som avtalt våre kommentarer, etter gjennomgang i Styret i EVI.

Grunnleggende om miljømessig skade og prioriteringer

Vi mener det er meget viktig for å klare å skille vesentlig fra uvesentlig mht miljømessig skade at man er veldig tydelig på hvilke faktorer som prioriteres som nr 1, 2 osv. Gjør man ikke det, vil man uvegerlig komme opp i drøftinger der ”det blir galt nesten uansett hva man gjør” og man ender opp med håpløse konklusjoner som at ”det hadde vært best hvis jordene var flate og gift ikke var farlig”. Det hjelper ingen! EVI har derfor prøvd å vurdere hvilke faktorer som totalt sett er de mest skadelige på lang sikt, og kommet fram til følgende prioriterte rekkefølge over faktorer som er viktige for å opprettholde drikkevannskvaliteten på lang sikt:

- Prio 1. Redusere den totale mengden av pesticider brukt
- Prio 2. Opprettholde gode hygieniske forhold (hindre bakterier i vannet)
- Prio 3. Begrense tilsig av næringsstoffer

Bakgrunnen for at vi utvetydig har satt pesticidbruken øverst, er den store usikkerheten som er knyttet til langtidsvirkningen av de aktive stoffene - samt at analysespekteret for aktive stoffer dekker godt under halvparten av de aktive stoffer som faktisk benyttes. Vi vil tro det må være temmelig katastrofalt for såvel vannverkene som sluttbrukerne dersom det senere skulle bli stilt alvorlige spørsmål ved forhold i drikkevann om man har funnet pesticidrester som senere viser seg å være svært uønskede.

Punkter som er generelle for hele rapporten

- a) Vi forutsetter fremdeles at skille mellom "Skal" og "Bør"- tiltak angis KLART i rapporten. Dette er spesielt viktig i Sammendraget og i slutten av hvert kapittel (nytt punkt 3.4). Vi er redd for at mange "Bør"-punkter kan bli oppfattet som obligatoriske pålegg av andre hvis man leser rapporten litt "mellom linjene". Dette vil kunne medføre krav om erstatninger.
- b) Våre kommentarer sendt 4. oktober 2001: "Eikern Tillegg-KU. Jordbruk. Kommentarer fra EVI" gjelder fortsatt. (Disse kommentarene ble videresendt til Jordforsk etter 23.10.2001 pga. en misforståelse og er således ikke hensyntatt i rapporten). Vedlegg 2 har disse kommentarene.
- c) Møtet 14. januar 2002 med tilhørende referat forutsettes også innarbeidet i rapporten. Se vedlegg 1.
- d) Rapporten skal kun være *ett* dokument. Referanser til tidligere delrapporter/utredninger kan nå fjernes (f. eks. side 11). I møtet 14. januar var vannverkene enig i dette.
- e) Rapporten forutsetter at vannene oppstrøms ikke er magasin. Vannbehovet fra Glitre Vannverk i tillegg til VIV tyder på at bl.a Bergsvannet må være magasin for å redusere konsekvensene ved tilbakestrømming av vann fra Fiskumvannet til Eikern og lange perioder med minstevannføring i Vestfosselva, i tørkeperioder. EVI er bekymret for restriksjoner i Fiskumvannet og i nærområdet for vanninntaket til Øvre Eiker Kommune i Sandsbukta dersom begge vannverkene tapper for fullt i en tørkeperiode.
- f) Rapport 67/01 skal bare inneholde *jordbruksfaglige* vurderinger. Forslag basert på "almenne forhold og alment omdømme" må fjernes fra rapporten (f.eks. side 9-10 i rapporten). Tilskuddsordninger som gjelder idag (side 1, 14, 56, 58 etc.) er ikke varige ordninger og må ikke tillegges vekt i rapporten. "Føre-var" tiltak bør også fjernes, hvis de ikke har klar *jordbruksfaglig* begrunnelse.

Spesielle punkter

- a) Vi mener at rapporten gir en god faglig utredning om sprøytemidler generelt. Mht *spredeutstyr* ønsker vi utredet teknikker for å redusere det totale forbruk av pesticider. Begrunnelsen er at godt under halparten av de aktive stoffene testes idag og de langsiktige virkningene er usikre. På denne bakgrunn planlegges det storskalaforsøk av nytt sprøyteutstyr i regi av Buskerud Forsøksring. Ref. punkt 5.1.2.
- b) Beiting i Eikerns strandsone: "Almenne hensyn/media" er ikke jordbruksfaglig. Alternativet med vanningspunkter kan ikke faglig vurderes å være bedre enn å drikke fra Eikern. Punktet fjernes.
- c) Spesielle forhold for *nyetableringer* (sidene 7, 10, 26, 62) må utgå. Det var enighet om dette i møtet 14/1-2002.
- d) Dispensasjon fra forskriften for spredning av hudyrgjødsel må ikke vurderes strengere i Eikerns nærområder enn forøvrig. Datoen for siste frist for høstspredning av

husdyrgjødsel vurderer vi til å være svakt miljømessig begrunnet. Rask tilfrysing etter spredning gir mindre risiko for utvasking, og lav temperatur etter spredning gir mindre nitrifikasjon og dermed mindre utvasking ved nedbør. Evt dispensasjon må i stedet vurderes ut fra *rulleringsperioden* for Eikern. Viktig her må være *varsling av tidspunkt for rullering av Eikern* (Referanse til side 7 og 26).

- e) Vårpløying og jordklasse 3 og 4 (side 1, 6, 58, etc). Mange formuleringer er alt for kategoriske. Punktet bør tas ut og heller vurderes ifm. miljøplanene. Begrunnelsen er at lokale forhold og helling ofte kan bety mye mer enn generelle jordklasser. Jordbearbeiding generelt: Gitt at Eikern tåler mye mer av næringsstoffer og vår prioritering (1.Pesticider, 2.Hygieniske forhold/bakterier, 3.Næringsstoffer) er riktig, forventer vi en anbefaling om høstpløying *eller øket* bruk av pesticider.
- f) Vi gjør oppmerksom på at de lokale Miljøplanene rundt Eikern primært skal fokusere på *rent drikkevann*. Dette kan medføre tiltak som er annerledes enn politiske signaler som gis fra departementet (f.eks Nordsjø-avtalene) i ”makro”-sammenheng.
- g) Eget kapittel for vanning. Vi minner om at planter i god vekst har mindre behov for pesticider samt at avrenning av ikke-benyttede næringsstoffer kan reduseres.
- h) Nærområdene ved stor økning i husdyrhold (side 27): Gjødsel er tungt og lang transport vil bli bli en reell begrensning i driften. Som føre-var tiltak bør det ikke spres husdyrgjødsel på areal som grenser til innsjøen nær vanninntakene. Lokal forskrift med økt krav til spredeareal for husdyrgjødsel bør vurderes, eventuelt frivillige avtaler som gir tilgang på spredeareal utenfor nedbørfeltet.
- i) Side 8, punkt 2 som begynner med lokal forskrift: Næringsavrenning og hygieniske forhold/bakterier er *forskjellige* punkter.
- j) Sammen draget side 10, pkt. 5: Er det ikke slik at redusert jordbearbeiding medfører en økning i bruk av pesticider? I rapporten står: ”*Redusert jordarbeiding gjennomføres først og fremst på de mest erosjonsutsatte arealene for bl.a å begrense behovet for pesticider*”.

Vi vil samtidig benytte anledningen til å takke vannverkene for positivt samarbeid gjennom prosessen med Tillegg-KU – Delrapport for Jordbruk. Vi håper våre kommentarer oppfattes som konstruktive bidrag til en best mulig faglig rapport, og et et godt grunnlag for senere samarbeid. Vi vil tro vi alle har felles interesse av at rapporten blir så klar og éntydig som mulig, for å unngå unødvendige konflikter og feiltolkninger senere.

Med vennlig hilsen

Tor Flesaker
Formann EVI

Kopi: Vestfold Interkommunale Vannverk (VIV), Seierstad, 3270 Larvik
Glitrevannverket (GV), Fagerlia 30, 3011 Drammen
Hof kommune, Hofslundsv. 5, 3090 Hof
Øvre Eiker kommune, Rådhuset, 3300 Hokksund
Bjerknes Wahl-Larsen ANS v / H.r.adv. Karl Wahl-Larsen, Kronprinsensgt 5, 0251 Oslo
Christen Ræstad, Strøtvetv 2B, 3014 Drammen
Styret i EVI